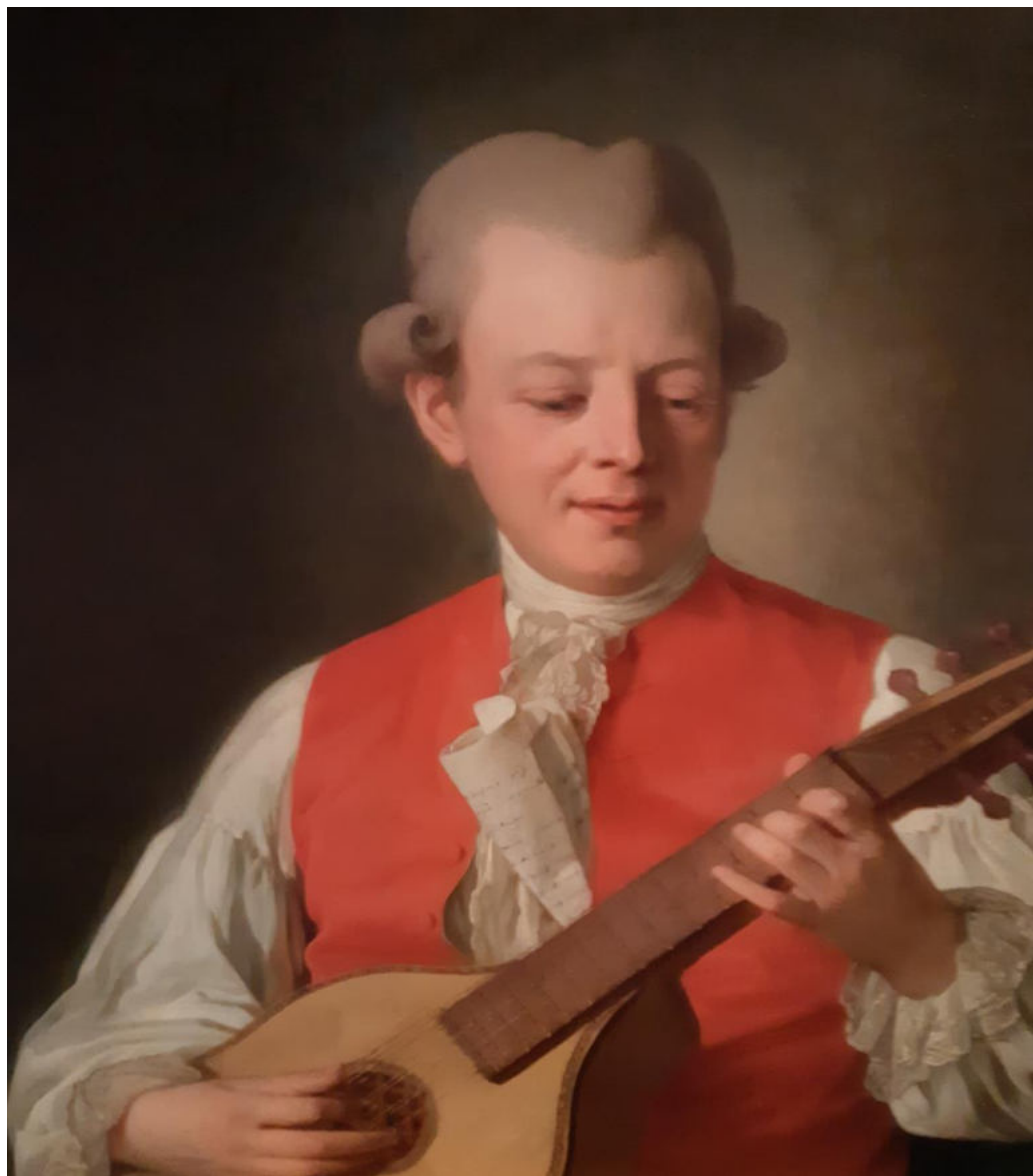

Bellmanmiljöer – Del 6

Fler besjungna Krogar

Källaren Rostock låg på nuvarande Västerlånggatan 45 i Gamla stan, mest känd från Epistel no 45 *Till Fader Mollberg rörande hans harpa och tillika ett slags ad notitiam att Mollberg led oskyldigt på Krogen Rostock.*

*Tjenare Mollberg hur är det fatt, var är din harpa och var är din hatt
ack hur din rock är kluven och stor, var har du varit svara min bror
Till Rostock min far min harpa jag bar. Där börjas krakel om mig o mitt spel
å bäst jag spelte pling plingeli plång, kom en skoflickare hjulbent o lång
högg mig på truten pling plingeli plång*

Krogen Wismar låg i Kolmätargränd. Det som är kvar av gränden är en övertäckt passage från Västerlånggatan till kvarteret Cephalus cirkelrunda innergård. I det långa företalet till Epistel no 33 ”*Stolta stad*” skaldar poeten:
Kors, så du ser ut, Movitz! - nog känner jag igen peruken; han har lånt skoflickarens peruk som bor mittemot Wismar i Kolmätargränd. - Lustigt! Basfiolen på ryggen, tulpan på hatten, valthornet under armen och buteljen i fickan

Krogen Krypin på Järntorget. Här utanför ligger Fredman i rännstenen i Fredmans epistel no 23 *"Ack du min moder"* där han förbannar sin mor *"Blott för din låga, bär jag min plåga, vandrar trött min stig"* *"Du bord haft lås o bom för din jungfrudom"* innan han kommer in på krogen och får en sup då han istället hyllar sin mor och far. *"Tack du som virke högg och drog i skogen till min födslosäng"* *"Kunde vi råkas, skulle vi språkas, supa ett par dar....."* *"Tack min mor och far"*

Fredmans Epistel no 9 ”Till gumman på *Thermopolium Boreale* och hennes jungfrur” eller ”Käraste Bröder systrar och vänner” utspelar sig på **Kaffehuset Thermopolium Boreale** vid korsningen Storkyrkobrinken / Prästgatan. Det är dock osäkert i vilket av de fyra hörnen kaffehuset låg. Detta kaffehus var berömt för tre saker. Den vedervärdigt fula ägarinnan Barbara Ekenberg, sina sköna ”jungfrur” och att det ”*funnos trenne rum varest ingen tobak rökes*” vilket givetvis var högst ovanligt på 1700-talet. På medeltiden var fortsättningen på Prästgatan (rakt fram i bilden) den gata i staden som gemene man undvek mest av alla tveksamma gator, då stadens bödel och hans rackare (Bödelns hantlangare) bodde längst in i gränden. Gränden hette ända till år 1885 Helvetesgränd.

*Hör Fader Berg säg du vad hon heter, hon där vid skänken vindögd o feter
Gumman på thermopolium, hon är det, ja ta mig fan*

Sjömanskrogen Terra Nova låg på Gaffelgränd 1 Gamla stan. Krogen finns med i företalet till Epistel no 5 (som lär vara den första episteln CMB skrev). *Till the trogne bröder på Terra Nova i Gaffelgränden.*

Slå stopenom Bröder, slå locket ihop

Fly allan förargelse, töm edra stop

I all kättja och flättja

Stampa trampa

Nu Bacchi prässar vid klingande rop

Bränvinsapostlar upstiga hvar dag

Stöta basuner, förkunna vår lag

rusta och rasa och flasa

och mumla och tumla

som hjeltar i blodiga slag

En annan möjlig sjömanskrog är **krogen Amsterdam** i Stora Hoparegränd. Där krögaren (Didrik Åkerblom) var mindre omtyckt men hans hustru värdinnan desto mer.

*Men gumman, vad hon har för en själ!
Hon vill så hjärtans väl och så väl;
Hon gav oss alla färsköl fyra krus, och var sitt ljus.
Och som det var Sankt Didrik idag,
och Didrik är en skurk, det sad' jag
så skänkte oss gumman var en sin sup
jag buga djup. Vi drucko hennes skål än en gång.*

Det är dock osäkert om krögaren eller krogen någon gång existerat mer än i CMBs fantasi..

På **Vårdshuset Tre Liljor** som låg på Norrtullsgatan där Borgarskapets Änkehus idag ligger utspelar sig Fredmans Epistel 44 "Öfver Bredströmskans och Movitz melancholi" eller "Movitz helt allena" där Movitz kommer till korta när han ska utföra sina "manliga plikter". I denna epistel målar CMB kvinnans sköte på ett mycket vackert sätt.

Drick ej mera än du tål

Tänk på dina göromål

På din chloris där hon ligger, pigger

visar dig sin blomsterskål

Den Gyldene Freden var redan på CMBs tid en mer exklusiv krog. Kanske inte en lokal där CMB kände sig riktigt hemma. Krogen förekommer mer sällan i hans diktning. I sin kortlivade tidning "Hvad behagas" berättar dock CMB om korpral Movitz sista sjukdom som inte hindrar honom från att på nyårsdagens morgon blåsa en morgonpsalm framförd på buxbomsoboe *"från hörnet av Holländska dyn därifrån till Stiernan, så till Freden"*. Därpå besökte Movitz ytterligare ett antal krogar och lär på den sista, krogen "Midnattssolen" *"inhändigat den femtonde supen kummil, afsatt med något malört samt därpå en huggare pomerans. Kommendören leddes hem"*

Även om Den Gyldene Freden inte var så viktig för CMB så har CMB varit väldigt viktig för Den Gyldene Freden. Krogen öppnades på 1720-talet. Den har genomgått många olika faser genom åren. Den kanske viktigaste fasen år 1919-22 då Anders Zorn finansierade en ombyggnad och rejäl upprustning av huset. Krogen var på väg att stängas av utskänkningskommissionen med Ivan Bratt i spetsen. Zorn tog över och övertalade Bratt att inte dra in utskänkningstillståndet. Krogen hade då sedan år 1906 varit "hem" för sällskapet "Bellmans minne". Hit förlade sällskapet (och gör fortfarande) den årliga festen efter besöket vid gravmonumentet vid Klara kyrka den 4 februari på CMBs födelsedag. **Anders Zorns minnesskylt** över ombyggnaden som tidigare satt utvändigt huset i Tullgränd är sedan ett antal år ingjuten i väggen till krogens källarvalv.

Holländska Dyn som Movitz nämner i sin morgonpsalm var i sin tur på 1760-talet det nya namnet på Stockholms nu på 2000-talet äldsta festlokal med utskänkningstillstånd, **Källaren Stralsund** som ligger på Skottgränd 9 i Gamla stan. Skottgränden var annars mest känd för sina ”jungfruhus”. Källaren har funnits ända sedan år 1502 och har haft många namn men heter nu åter Källaren Stralsund. Källaren har numer endast catering eller kan hyras som festlokal. CMB frekventerade lokalen och nämner den också i sin visa ”*Bacchi soldaters källaremarsch*”.

Krogen Stiernan som också nämns i "*Movitz morgonpsalm*" och i "*Bacchi soldaters källaremarsch*" låg nära Järntorget på nuvarande Österlånggatan 45 och var något av Riksbankstjänstemännens stamkrog eller "Gårkök" (bättre än krog men sämre än vinkällare). Idag ligger där Café Stiernan nästan vägg i vägg med Gyldene Freden och påminner om krogen.

En annan krog som nämns i "*Bacchi soldaters källarmarsch*" är **Krogen Hamburg** som låg på Götgatan där Teater Göta Lejon idag ligger. Den krogen var känd för att den dödsdömde som var på väg till Galgbacken i Hammarby för att hängas eller halshuggas där fick sin sista sup. Huset som krogen låg i revs år 1912.

*Björngåln vi gästa, Jägarn den nästa
Nu det något långt till Hamburg är
Friskt då marschera, källare flera
Ej på söder vara lär*

Gröne Jägaren låg på den tiden på St Paulsgatan intill van Der Nootska palatset. Anckarström lär ha superat på Jägarn innan han åkte på maskerad och sköt Gustaf III.

Fredmans Epistel no 67 "*Till mutter på Tuppen*". **Krogen Tuppen** låg på Skeppsholmen på den plats där kartverkets hus idag är beläget. Huset revs år 1861.

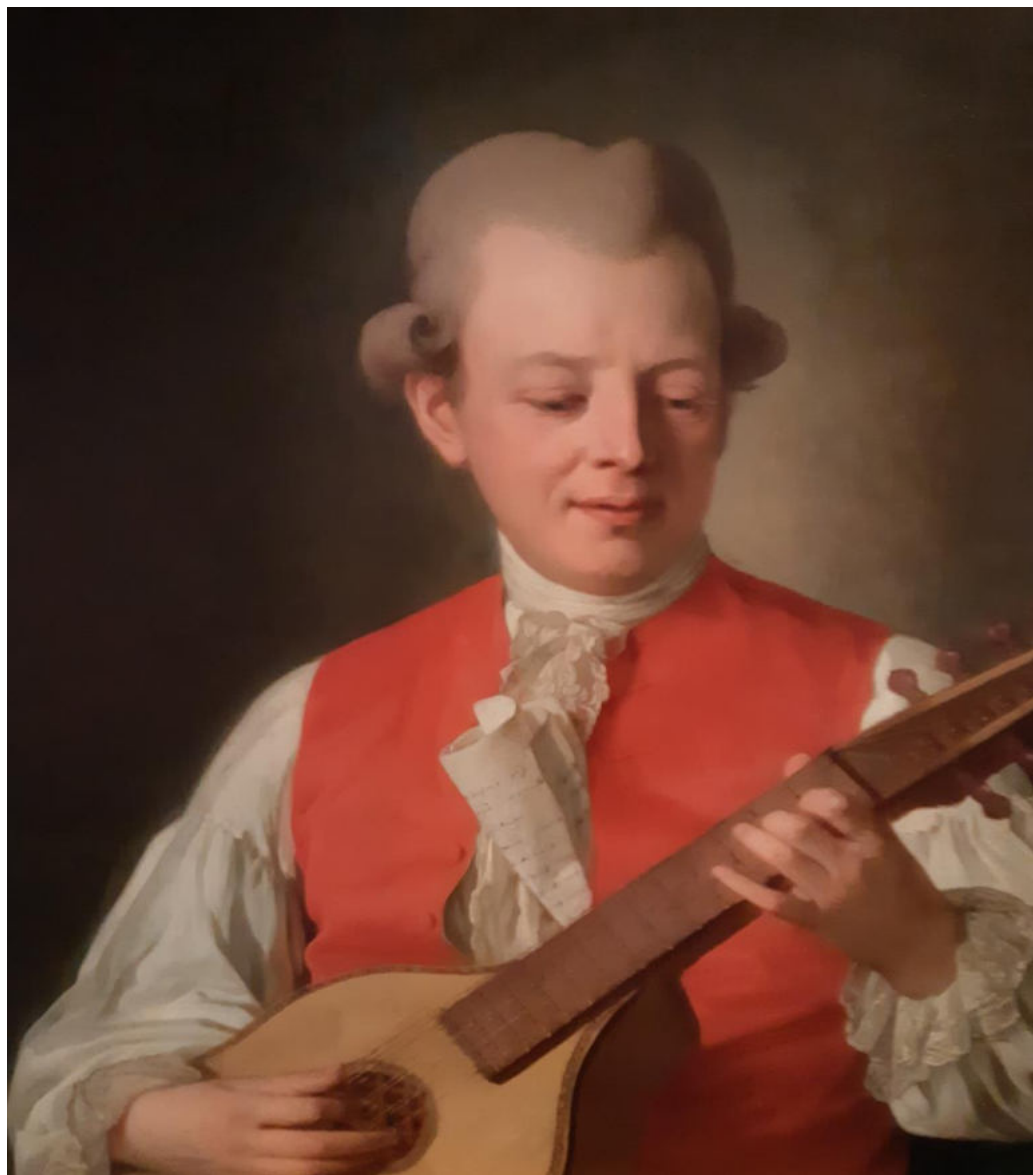
*Mor på tuppen du är en ståtelig fru
en rasker gumma, hör din filou
Fast jag just nu i vår fyller sjuttio år
så vet att jag förmår
brottas med drängarna o slåss
tumla i sängarna med tross
se min ludna barm, vilken knubbig arm
o känn vad jag är varm*

Namnet Gröna Lund avsåg från början trädgården inom Djurgårdsstadens kvarter. Där fanns bostadshus, sjömansinrättningar och krogar. **”Bellmanhuset”** är sannolikt huset där **Krogen Gröna Lund** låg. CMB gestaltar krogen bland annat i Fredmans epistel no 12 *”Elegi över slagsmålet på Gröna Lund”* eller *”Gråt Fader Berg och spela”*

*När Bröder ej förlikas, Plär leken lyktas så..... Min rygg är blå
En örfil kan undvikas, När som man ingen ger.....Blås inte mer
Hvar en ej mer må dricka, Än honom är beskärtdt;*

*Ty i Corpralens kannan näsan sticka,. Det är intet värdt.....
Och aldrig nånsin dansa med en annans flicka. Har jag lärt.....*

Andra Bellmanmiljöer

Ett stenkast från Krogen ”Gröna Lund” ligger Apotekarehuset. Huset uppfördes år 1741. Familjen Chapman ägde huset och inredde det med målningar i kinesisk stil vilket stimulerade CMB bland annat till Fredmans epistlar no 22, ”Till de nybyggare på Gröna Lund” och no 25, ”Blåsen nu alla”. Båda motiv från Apotekarehuset. Skeppsbyggaren Fredrik Henrik Chapman var god vän med CMB. Gröna Lunds administration håller nu mera till i huset.

*Nig nu och buga, Träd in i min stuga,
Dansa om. Fröjas barn ä sluga;
Kom Ulla kom. Hör du ej suset?
Si Värden i huset, Fader Berg;
Valdthornet och kruset, Ge Gubben färg. - -*

CMBs mor Catharina Hermonia ligger sannolikt begravd vid **Vårdinge kyrka** utanför Gnesta. Förmodligen även fadern Johan Arndt Bellman d y. Föräldrarna dog fattiga och blev därför placerade i "Allmänna varvet" (de som saknade medel att betala och därför saknar gravsten och blev därmed ej heller noterade i gravboken). Catharina låg i 21 barnsängar. Hon födde 15 barn varav 8 nådde vuxen ålder. CMB var äldst av syskonen. CMB hade ett mycket varmt förhållande till sin mor. CMB skaldar i dikten "*Tankar vid min hulda Moders grav*".

*Så sover hon då sött och stilla
Se'n hon ur tidens bojor gått
Och druckit ur sitt sorgemått,*

*Uti vårt buller sorl och villa, Nu nalkas hennes frihetsdag
Förlossningsklockan slår och klämtar
Och Gud sitt verk så sakta hämtar, några tysta ande-drag*

CMBs hustru **Lovisa och sonen Adolph** ligger begravda på **Norra kyrkogården** (Grind 3 – Kvarter 1A plats 46) i Solna. Lovisa Grönlund överlevde sin man med 52 år.

Villa Lyran är en sommarvilla i nuvarande stadsdelen Bredäng i Stockholm. Idag ett café. Villan uppfördes 1867 för Carl och Fredrika Linnell. Många kända kulturpersonligheter som Jenny Lind, Gunnar Wennerberg, Selma Lagerlöf och Henrik Ibsen var några av gästerna som någon gång besökt Lyran. Anknnytning till CMB finns också då.....

.....Carl Gustaf av Leopold samtida poet med CMB här lät uppföra **en lyra i förgyllt trä** i början av 1800-talet som en hyllning till CMB. Lyran förföll och en ny ”mindre exklusiv lyra” står nu här som ett minne av poeten.

År 1911 restes en byst över Carl Michael Bellman i Lorensbergsparken i Göteborg. Skulptör är Alfred Nyström som också bl a skulpterat Bellmanstatyerna vid Hasselbacken och Kräftriket i Stockholm. Den skänktes till Göteborgs Stad av direktören för restaurant Lorensberg Sophus Petersen. Bysten flyttades 1950 till **Trädgårdsföreningen i Göteborg** där den fortfarande är placerad. Detta Lorensberg skall inte förväxlas med den krog i Stockholm med samma namn, som låg vid Carlbergsallén (Se Bellmanmiljöer Del 2).

På Norrbärke gammelgård i Smedjebacken i södra Dalarna finner man ännu en **"Bellmansgård"**. Norrbärke var det gamla namnet på orten Smedjebacken. CMBs morfar Michael Hermonius (sedermera kyrkoherde i Maria församling på Södermalm i Stockholm) är uppväxt på gården som ursprungligen låg i den lilla byn Furbo, ett par mil utanför Smedjebacken. Den flyttades till Norrbärke gammelgård år 1954.

Bellmans källa ligger vid Pettersborgsvägen i Mälarhöjden. Vid källan hade vägfarande länge sitt rastställe. På 1860-talet försågs källan med överbyggnad. På framsidan finns en bronsmedaljong föreställande CMB. Medaljongen är gjuten efter ett gipsporträtt som Johan Tobias Sergel signerade 1797. Därunder syns en inskription "*Vila vid denna källa*", Fredmans epistel no 82. Lokalt anser man att CMB skrev denna epistel på plats. CMB-forskningen är rejält tvivlande.

Från början (år 1727) låg vid **Bellmansro** ett Schweizeri (café med alkoholserving). När Bellmanbysten skulpterad av Johan Niclas Byström, avtäcktes år 1829 startade man restaurang. Restaurangen döptes till Bellmansro. Den hade då mycket gott renommé. Restauranten fick sedermera ny ägare, en fru Hacksell som inrättade några "chambre separe", vilket efter några år ledde till att fru Hacksell blev häktad för "*hållande av hus där otukt bedrevs*". Restaurangen hann sedan ha ytterligare ägare och glansår innan den brann ner år 1955. **Bellmanbysten** avtäcktes år 1829 vilket var en stor händelse där såväl vår dåvarande konung Karl XIV Johan som CMBs hustru Lovisa Bellman närvarade. Varje år den 26 juli på Bellmandagen högtidlighålls minnet av skalden via kransnedläggelse, sång och tal av Ordenssällskapet Par Bricole, vars första ordensskald CMB var. Därefter tågar sällskapet vidare till.....

..... Restaurang **Hasselbacken** på Djurgården för intagande av "Måltidskalas". Sällskapet avhåller också sin årliga Vårhögtidsdag i maj på Hasselbacken. En tradition som funnits sedan sällskapet bildades i i maj år 1779. Utanför restaurang Hasselbacken finns en staty av skalden skapad av Alfred Nyström och rest år 1872. August Strindberg lär ha suttit modell för statyn. Hans eleganta ben avbildades. På Bellmans tid låg vid Hasselbacken en mycket populär öl och väffelstuga som hette "Dunderhyttan" där det som namnet antyder lär ha gått mycket livligt till.

Snett bakomstatyn på Hasselbacken till höger står **Bellmaneken**. CMB lär (enligt en sägen) ha suttit under eken då han skrev Fredmans epistel no 25 *Som är ett försök till en Pastoral i Bacchanalisk smak, skriven vid Ulla Winblads överfart till Djurgården eller Blåsen nu alla*

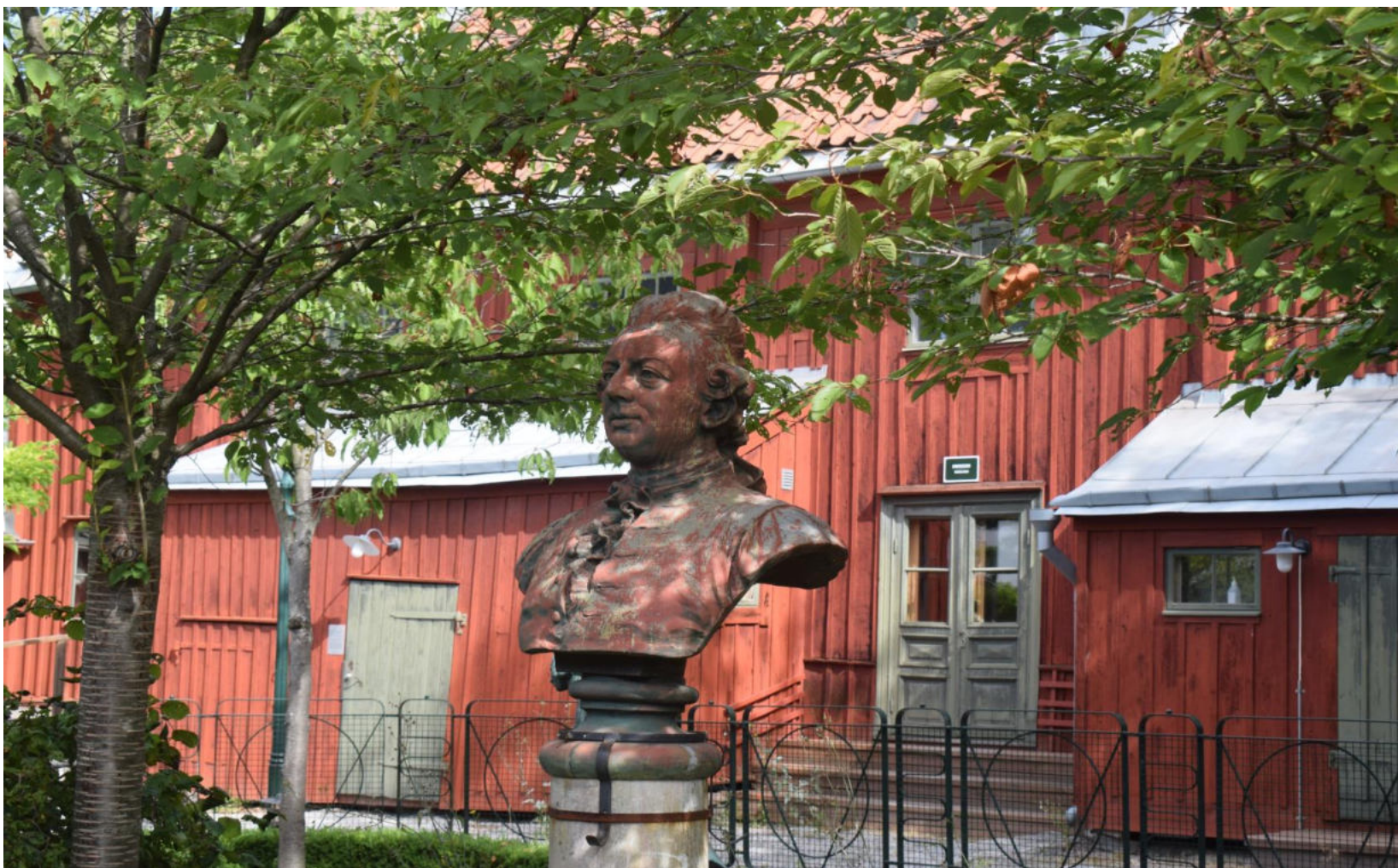
*Venus du täcka, fritt lemna din snäcka vid vår strand
Lustan sku vi väcka med glas i hand.*

*Ach! mina Vänner; Var en av Er känner mina drag;
Blåsen goda männer, valdthornen tag.*

*Du Ulla Winblad kåt, gunga i Roddar-båt.
Du är vår Venus, Mamseller; Gesäller gör din ståt;
Stig i land på Paphos ö, min mö.*

I nya **Norra Länken** på vägen från Lidingö in mot stan har CMB gestaltats i form av en installation "Ängen" av Ann-Margret Fyregård. En luta skymtar i bakgrunden av texten "**Fjäril'n vingad**"

Inne på **Gröna Lund** finns idag två monument framför Bellmanhuset. Det ena är **en byst föreställande CMB**. Bysten är skapad av Johan Axel Wetterlund år 1918. Den sattes ursprungligen upp framför Hagateatern på Haga. När Hagateatern lades ner flyttades bysten till Gröna lund sannolikt någon gång på 1920-talet.

Det andra är en liten staty, "**Ulla Dansar**" av Carl Fagerberg föreställande en dansande Ulla Winblad. Den inköptes till den första Bellmanfesten år 1938. På 1940-, 50- och 60-talen var Bellmansfesterna i Stockholm mycket stora och uppmärksammade. Festen pågick i flera dagar och avslutades med ett gemensamt festtåg såväl till fots som med båt och som avslutades på Gröna Lund där årets Bellman och årets Ulla Winblad korades. Det var ofta kända sångare och sångerskor som fick utmärkelsen. Sven Bertil Taube och Monica Zetterlund är två exempel.